

ВЪЛННО-ТЕКСТИЛНАТА ИНДУСТРИЯ ВЪ БЪЛГАРИЯ

До своето освобождение България не можеше и да мисли за създаване на родна индустрия. Все пак, предприемчивият дух на досѣтливия и корав българин, населяващ буднитъ подбалкански градове (Сливенъ, Габрово, Котелъ, Казанлъкъ, Карлово, Калоферъ, Сопотъ, Копривщица, Панагюрище, Самоковъ и др.), го подтиква къмъ по-съвършената форма на стопанско творчество, въ резултатъ на което още въ началото на 19 вѣкъ се положиха първитъ здрави основи на бъдащата вълнено-текстилна индустрия въ България. Историческиятъ развой на вълнено-текстилната индустрия е свързанъ съ този на родната индустрия въобще, тъй като нейнъ родоначалникъ е Добри Желѣзковъ — Фабрикаджията, който постави основата на вълнено-текстилната индустрия не само въ България, но и на Балканския полуостровъ.

Вълнено-текстилната индустрия води своето начало отъ ржчното производство. Още подъ турско робство, презъ 17, 18 и 19 вѣкове, българитъ, като най-събуденъ народностенъ елементъ въ обширната турска империя, турятъ началото на домашната вълнена промишленостъ (главно производство на шаеци и гайтани), която е представлявала главния поминъкъ на планинското население. Произведенията на тази промишленостъ сж се продавали въ Мала Азия, Цариградъ, Сърбия, Македония, Черна Гора, Херцеговина, Босна и др.

Въ началото мѣстната домашна индустрия употрѣбява изключително само мѣстни вълни, които задоволявали напълно тогавашното домашно производство, както въ количествено, така и въ качествено отношение.

Предачеството на вълна е ставало освенъ на ржка, още и на чекръкъ за по-финнитъ прежди. По-късно тази прежда, освенъ за домашни нужди и тъкачество, е служила и като суровъ материалъ за гайтанджитѣ.

Кога точно е изникнало гайтанджитството, като важенъ поминъкъ на населението, не може да се установи. Предполага се, че то е било развито още презъ XVI и XVII вѣкове, макаръ и въ примитивна форма. Първоначално гайтантъ се е добивалъ ржч-

но на толумъ съ токмаци, като преплитането на жичкитѣ е ставало по подобие на преплитането, което се извършва понастоящемъ при брюкселскитѣ дантели. Този начинъ на примитивно плетене на гайтанъ е билъ много бавенъ и труденъ. Въ началото на 19 вѣкъ е билъ въведенъ отъ неизвестенъ изнамѣрвателъ дървениятъ чаркъ. По-късно по образаца на дървениятъ чаркове се изготвятъ желѣзни. Гайтанджитството е било най-силно развито въ градоветѣ Габрово, Казанлъкъ и Карлово. Първоначално гайтанджитѣ давали на селянитѣ по селата да имъ изпридатъ ржчно преждата, нужна имъ за плетене на гайтани. Въ последствие, обаче, гайтанджитѣ се виждатъ принудени да събератъ преденето на преждата за гайтани на едно мѣсто, тъй като изприданата отъ селянитѣ прежда не била типизирана, понеже не всички еднакво добре предатъ, а освенъ това били констатирани чести кражби отъ теглото на преждата. Създаването пъкъ на предачници за предене на прежда за гайтани възбудило извънредно много селянитѣ, които на първо време гледали враждебно на първитѣ предачници. На мѣста даже сж станали изстѣпления отъ страна на селянитѣ, които се опитали да разрушатъ нѣкои предачници. Родоначалникътъ на габровската вълнено-текстилна индустрия — Ив. К. Калпазановъ — е билъ първоначално гайтанджия. При неимовѣрни трудности, произтичащи отъ липсата на достатъченъ капиталъ и отъ недовѣрието и присмѣхитѣ, съ каквито е билъ заобиколенъ, съ неизчерпаема енергия и трудъ успѣва да инсталира своята фабрика за производство на прежда за гайтани. Бързиятъ успѣхъ на тая фабрика дава на габровци импулсъ за създаването на други такива.

Тъкачеството е било застѣпено почти въ всѣка къща за домашни нужди; употрѣбявали сж ржчни станове и сж работили най-много до съ 4 нищелки. Изтъканитѣ шаеци, аби, черги и други сж се носѣли по множеството тепавици, разположени по буйнитѣ планински потоци и рѣки. Въ последствие, когато се засилва производството на тъкачнитѣ произведения, основаватъ се предачници за щрайхгарна прежда. Израбо-